

ਕਲਾ ਦੇ ਝਰੋਖੇ ਤੋਂ

ਗੁਰਮਰਨ ਸਿੰਘ

26.96

ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ- 'ਬਿਖਰੇ ਟਾਪੂ'

ਇਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਨੇ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਯਾਦਗਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲਈ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਹਾਸ਼ੀਆ' ਸੰਪਾਦਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸੇਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਉਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਦੀ 'ਬਸੰਤਾ ਝੱਲਾ', ਸੁਖਬੀਰ ਦੀ 'ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਕੜੀ', ਮਹੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ 'ਆਟੋਗ੍ਰਾਫ', ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ 'ਅੱਖਾਂ' ਅਤੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੀ 'ਨਿਰਮਲਾ' ਵਰਗੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਮ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਥਾਂ ਬਣੀ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਵਿਚ ਹੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਭੁੱਲਰ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਅਗਲੀ ਕਿਤਾਬ 'ਬਿਖਰੇ ਟਾਪੂ' ਆਈ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਵਧੀਆ ਸਾਹਿਤ ਰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਆਮ ਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰਲੇ ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਛੱਡੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਡਾਲਰ ਜਾਂ ਪੌਂਡਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਛਪਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਪੱਧਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ 'ਬਿਖਰੇ ਟਾਪੂ' ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਛਪੀ ਹਰ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਝੁਲਾਵਾਂਦੀ ਹੈ। 15 ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਮਾਲ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਅਫਜ਼ਲ ਤੌਸੀਫ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਮਾਈ ਅਨਾਰਾਂ ਵਾਲੀ', ਐਨ ਕੌਰ (ਅਮਰੀਕਾ) 'ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਧੀ' ਪਰਵੇਜ਼ ਸੰਧੂ (ਅਮਰੀਕਾ)- 'ਟੁੱਟਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਚੀਕ', ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਧੂ (ਇੰਗਲੈਂਡ) - 'ਪ੍ਰੀਤ' ਰਾਘਬੀਰ ਢੰਡ (ਇੰਗਲੈਂਡ) - 'ਮੂੰਹ ਉਹਲੇ ਹੱਥ', ਵੀਨਾ ਵਰਮਾ (ਇੰਗਲੈਂਡ) - 'ਪਰਛਾਵੇ', ਯਾਦਗਾਰੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਪੇਪਰ ਬੈਕ 120 ਸਫਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਮੁੱਲ 25 ਰੁਪਏ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਬੁੱਕ ਸੈਂਟਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦਾ ਨਾਟਕ 'ਸਬਜ਼ਬਾਗ'

ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਸਾਡਾ ਉਹ ਨਾਟਕਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਬੜੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨਾਲ ਨਾਟਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। 'ਲੋਹੇ ਦੀ ਭੱਠੀ', 'ਕੁਦੋਸਟ' 'ਫਾਸਲੇ' ਅਤੇ

'ਪਾਇਦਾਨ' ਵਰਗੇ ਨਾਟਕ ਉਸ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਟਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਖੇਡਿਆ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਨਾਟਕ 'ਸਬਜ਼ਬਾਗ' ਕੇਵਲ ਪਾਲੀਵਾਲ ਦੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 22 ਮਈ ਨੂੰ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਸਬਜ਼ਬਾਗ' ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲੀ ਹੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਨਾਟਕ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਯੁੱਗ ਹੁਣ ਬੀਤ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਹੀ ਹੋਵੇ ਇਹ ਅੱਜ ਦੀ ਵਿਕਸਤ ਹੋਈ ਸੋਚ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਇਥੇ ਪੰਚਾਇਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ, ਹਾਥੀ, ਲੂੰਬੜੀ, ਗਿੱਦੜ, ਖਰਸੋਸ਼, ਗਧਾ, ਕੁੱਤਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਨਸਲ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਿਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦਰਸ਼ਕ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅੱਜ ਦੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਕਾਰ ਲੀਡਰ, ਭੋਲੇ ਲੋਕ, ਪੂਛਲਾਂ ਵਰਗੇ ਲੋਕ, ਝੋਲੀ ਚੁੱਕ ਲੋਕ, ਬਹਾਦਰ ਲੋਕ, ਡਰਪੋਕ ਲੋਕ-ਮਤਲਬ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕ ਮਨੁੱਖ ਨਸਲ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ। ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅੰਗਆਤਮਕ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਰਾਹੀਂ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਕ ਐਸਾ ਨਾਟਕ ਉਸਾਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਰਕੇ ਮਾਨਯੋਗ ਥਾਂ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਇਕ ਵਿਅੰਗਆਤਮਕ ਕਮਾਲ ਦਾ ਨਾਟਕ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਲੋਂ ਡਾ. ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦਰ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਸੀ। 'ਸਬਜ਼ਬਾਗ' ਵੀ ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਨਾਟਕ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਖੇਡੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭੁੱਬ ਰਹੀ ਸੋਹਣੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ :

ਵੇ ਮਜਬੂਰੀ ਦੀ ਝਨਾਅ ਦੇ ਕੰਢੇ/ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲੀ 'ਚ ਵਸਦਿਆਂ-ਮਹੀਵਾਲ ਯਾਰ/ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਦਾ, ਬਹੁਤਾ ਗਮ ਨਾ ਕਰੀ/ ਤੇ ਐਵੇਂ ਨਾ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ/ਸੂਕਦੀ ਝਨਾਅ ਵਿਚ, ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਭੁੱਬ ਮਰੀ/ ਵੇ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ/ਨਿਗੂਣੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਪਿੱਛੇ/ਹੁੰਦੇ ਫਿਰਨਾ ਸਤੀ। ਵੇ ਇਹ ਤਾਂ/ਸੁਹਾਗਣ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਹੀ ਧਰਮ।

(ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਦੀ ਇਕ ਲੰਮੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ)